

**„Eesti Meremuuseum kui väärtuste kandja ja
hoidja“**

**Konkursitöö
September, 2013
Autor Tiina Nuum**

Sisukord

Eesti Meremuuseum	5
• SÜMBOLILISED VÄÄRTUSED	5
Meremuuseumi püsiväärtus – meri	5
• MUUSEUMID JA VÄÄRTUSED KAASAEGSES ÜHISKONNAS	6
Ajastu diagnoos ja sellega kaasnevad väljakutsed: muuseumi tarbimis- ja elamusühiskonnas	6
Muuseumide muutunud prioriteetid	8
Muuseumide avardunud funktsioonid	8
• MUSEAALSED VÄÄRTUSED	9
Kogudes avalduvad väärtused	9
Vana või uus, neutraalsus või emotsioonid?	10
Väärtuskonflikt ekspositsioonis	11
• MATERIAALSED VÄÄRTUSED	13
Edukus	13
Tuntus	14
Tunnustus	15
Majanduslik jätku- ja arengusuutlikkus	15
• EDU TAGANUD VÄÄRTUSED	17
Julgus ja visadus	17
Lahke ja tähelepanelik klienditeenindus ning asjatundlik ja emotsiooniderohke külastuselamus ..	18
„Meretäis põnevust“ kõigile	18
Niisama äge koht või muuseum?	19
Tasakaaluotsingud: Kuidas olla edukas kaotamata oma identiteeti?	20
• FUNKTSIONAALSED JA ESTEETILISED VÄÄRTUSED	21
Meremuuseumi hooned kultuuriväärtustena	21
Muuseum kui rendipind	22
Tükike esteetikat ehk ilus mälestus muuseumipoest	23
• SOTSIAALSED VÄÄRTUSED	24

Pereväärtused	24
Muuseum kui vahendaja ja võrgustike looja erinevate ühiskonnagruppide vahel.....	25
Muuseum kogukonna kaasajana.....	26
Ligipääsetavus	27
• KONSOLIDEERIVAD JA MOTIVEERIVAD VÄÄRTUSED.....	28
Väärtuste konsolideeriv funktsioon.....	28
Mobiilsus või lojaalsus?.....	28
Spetsialiseerumine või universaliseerumine?.....	29
Organisatsioonisisene integratsioon.....	30
• VÄÄRTUSKASVATUS MUUSEUMIS	30
Väärtuskasvatus läbi haridusprogrammide.....	31
• KOKKUVÕTE.....	31
• KASUTATUD KIRJANDUS.....	33

Eesti Meremuuseum

Eesti Meremuuseum on asutatud 1935. aastal ja omab täna kaht ekspositsiooni: Paksu Margareeta suurtükitornis asub põhiekspositsioon, mille rõhk on Eesti vanemal merenduse ajalool. Meremuuseumi teine ekspositsioon avati Lennusadama angaarides 11. mail 2012 ja see on keskendunud Eesti ja rahvusvahelisele meretehnika ajaloole. Koos enda poolt opereeritavate kahes kohvikus, poes ja muuseumilaevadel ametis olevate inimestega töötab Meremuuseumis (olenevalt hooajast) ligi 120 inimest.

- **SÜMBOLILISED VÄÄRTUSED**

Meremuuseumi püsiväärtus – meri

Ükski muuseum ei saa eksisteerida väärtustamata teemat, isikut või kultuuripärandi objekti, mille ümber muuseum on rajatud. Nii nagu kunstimuuseumide missiooniks on panna inimesi huvituma ja hoolima kunstist, aidata neid selle mõistmisel ning riiklike asutuste puhul koguda, säilitada ja eksponeerida eelkõige kohalike kunstnike töid, on ka ühe riikliku meremuuseumi eksistentsi aluseks selle keskse teema väärtustamine. Eesti Meremuuseumi missiooniks on Eesti merendusloo ning merekultuuri valdkonda kuuluva mitmekülgse ja erinevates vormides esineva materjali kogumine, talletamine, uurimine ja laiemale publikule vahendamine. Meie tegutsemismõtteks on kasvatada inimeste teadmisi, austust ning armastust mere vastu.

Miski pole rõõmustavam kui see, et Meremuuseum on jõudnud mere äärde. Lisaks uuele ekspositsioonile Tallinna Lennusadamas on muuseumi jaoks oluline ka mereline atmosfäär. Alates taasiseseisvumisest on olnud üks poliitikute valimislubadustest Tallinna avamine merele ehk rannajoone vabastamine ja inimsõbraliku infrastruktuuri ja rannaalade loomine. Paraku ei ole erinevad linnaisad oma lubadusi tänaseni arvestatavas mahus täita suutnud. Silmapistva erandina võime uhkusega välja tuua, et Meremuuseumi Lennusadama näide on sellesuunalistest sammudest kõige õnnestunud.

Lisaks muuseumilaevade sadamale on Lennusadam ka ajalooliste laevade sadam, kus on püsiva kodu leidnud ajalooline purjelaev Kajsamoor, mis teeb suvel merereise Tallinna lahele ja kaugemalegi. Lennusadama näol on tegemist muuseumiga, kuhu paadiomanikud saavad tulla lausa omal alusel! On tore, et nii Paksu Margareeta katusele kui Lennusadamasse tullakse ka lihtsalt merevaadet nautima või sadamasse jalutama. Loodame siiralt, et mere lähedus ja merega seotud teemad ja üritused kujundavad tänastest lastest need, kes viivad mereriigi ideed edasi.

Meie eesmärk on äratada inimeste huvi mereteemade vastu üldisemalt ning aidata kaasa sellele, et Eestile võiks taas omistada mereriigi staatuse. Viimane eeldab merendussektori renessansi ja nõuab paljude institutsioonide ja eraettevõtjate julgust, tööd ja koostööd. Oma rolli näeme eelkõige mereriigi kuvandi loomisel: mereriigi kui kultuurilise ja riikliku identiteedi osas saame me kindlasti paljusid ajaloolisi, aga ka aktuaalseid teemasid tõstatada ja läbi nendega seotud ürituste paljusid inimesi ja ettevõtteid teemadesse kaasata.

• MUUSEUMID JA VÄÄRTUSED KAASAEGSES ÜHISKONNAS

Rääkides Meremuuseumist väärtuste kandja ja hoidjana ei saa kindlasti piirduda ainult otseselt tema teemat ehk merenduse nišši puudutavaga.

Väärtused on midagi, mille inimene saab kaasa sotsialiseerumis- ja kasvatusprotsessi käigus. Peamisteks indiviidi väärtuste kujundajateks on ühiskondlikud institutsioonid nagu perekond, haridusasutused ja meedia. Üha enam võib väärtuste hoidjaks ja kujundajaks pidada ka muuseume. Muuseumid aga, nagu ka teised mainitud institutsioonid, eksisteerivad ühiskonnas ja ripuvad suuresti ära üldisematest trendidest ja ühiskondlikest normidest, tavadest ja väärtustest. Seepärast on ühe muuseumi väärtustest rääkides paslik alustada põgusa kaasaja refleksiooniga.

Ajastu diagnoos ja sellega kaasnevad väljakutsed: muuseumi tarbimise – ja elamusühiskonnas

Erinevad ühiskonnateoreetikud, kultuurifilosoofid ja kirjanikud on püüdnud iseloomustada kaasaega läbi ühe silmapaistvama trendi või vormeli ja püüdnud panna tabavaisse sõnadesse

ajastu vaimu või ühiskonna toimimise printsiipe. Neist paljudest tooksime välja kaks, mis ehk kõige paremini aitavad avada tänapäeva muuseumide väljakutseid, suunamuutusi ja väärtuskonflikte.

Peale Nõukogude Liidu lagunemist on Eestis toimunud kiire majanduslik areng. Lisaks majandusele on toimunud põhjalikud muutused sotsiaalsetes-, poliitilistes- ja kultuurilistes suhetes. See kõik on muutnud ka inimeste tõekspidamisi ja hoiakuid. Piiride avanemine ja tehnoloogia kiire areng viis meid globaliseerunud maailma, mida iseloomustab lisaks muut tüüpi seotusele kultuuriliste väärtuste ühtlustumine. Eestis on üsna kiiresti võetud omaks läänelikud väärtused nagu edukultus, saavutusvajadus ja hedonism.

Ühe ilminguna võib välja tuua tarbimisühiskonna või tarbimiskultuuri tekke. Kui varasemalt tähistas tarbimine indiviidi esmaste vajaduste rahuldamist, siis nüüd elatakse maailmas, kus tarbimisest on saanud peamine majanduslik ja sotsiaalne tegevus, mille loogika juhib kogu ühiskonda. Tarbida saab kõike – tooteid, teenuseid, maitseid, elustiili, elamusi, kultuuri, suhteid, haridust. Tarbimine on saanud osaks inimese vajadustest ning on üheks oluliseks ühiskondliku identiteedi allikaks: individuaalse tarbimise kaudu on võimalik lisaks oma vajaduste ja tahtmiste rahuldamisele väljendada grupi- ja/või klassikuuluvust või ka vastandumist pealiini tarbimiskultuurile.

Teine fooni loov ajadiagnoos pärineb kultuurisotsioloog Gerhard Schulzelt, kes on kirjeldanud meie tänast ühiskonda elamusühiskonnana (Schulze 1992), mille liikmeid iseloomustab subjektiivselt ilusa ja huvitava elu ihalus ja orientatsioon elamustele nii mõtetes kui tegudes. Kui varem oli niisugune ellusuhtumine¹ kõrgemate ühiskonnaklasside privileegiks, siis elamistingimuste muutudes sai sellest massifenomen. Varasema ressurside nappuse tingimustes oli Schulze sõnul mõtlemine suunatud väljapoole ja oluliseks peeti asjade omamist. Olukorras, kus kauba-, töökohtade - ja vabaajategevuste valik märgatavalt avardas (Läänes alates eelmise sajandi 60ndatest aastatest), hakkasid muutuma ka inimeste tõekspidamised, hinnangud ja üldine eluorientatsioon. Kujundatud tegelikkusest sai kujundatav tegelikkus ning piirangute kadumine ja valikute tekkimine tõi kaasa sissepoole suunatud mõtlemise, mis tähendab selle seotust inimese sisemiste eesmärkide: tunnete, psühhofüüsiliste protsesside ja elamustega (Schulze: 409).

¹ Nagu ka tarbimine (MM märkus)

Muuseumide muutunud prioriteetidid

Seoses mainitud muutustega ühiskonnas on muutunud ja muutumises ka muuseumi funktsioonid ja eesmärgid. Nii nagu üldiselt ühiskonda, on ka muuseumide valdkonda imbutanud märksõnad edukultus, konkurents, kliendid ja majanduslik jätkusuutlikkus ning atraktiivsus, põnevus ja elamused.

Muuseumide ees on tänasel päeval palju uusi väljakutseid. Ühest küljest on suurenenud majanduslikud nõudmised ning kasvanud on konkurents kultuurivaldkonnas üldiselt. Samal ajal on muutunud inimeste vaba aja veetmise vormid ning ettekujutused seoses kultuuritarbimisega. Üha on kasvanud vajadus meelelahutuse ja elamuste järele, mille kättesaamine peab olema tehtud mugavaks, lihtsaks ja kiireks.

Kultuuritarbimise kiire muutumine on meie kaasajale äärmiselt iseloomulik. Ühena viimastest trendidest on hakatud muuseumide külastamist käsitlema vaba aja kultuuri ühe osana. Muuseumid ei ole enam pelgalt mäluasutused, vaid atraktiivsed ja hästi disainitud külastuskeskused, mis konkureerivad vaba aja kasutuse osas nii ostukeskuste, televisiooni, interneti, arvutimängude, teatrite, kontsertide, laatade, messide, päevakruiside kui veekeskustega.

Muutunud ei pruugi olla muuseumide põhifunktsioonid, küll aga on suur osa neist ümber seadnud prioriteetidid ja asetanud kesksele kohale külastaja (keda üha sagedamini nimetatakse kliendiks). Kui vaatamine, nauding, mulje saamine, tarbimine ja teiste inimeste tehtud tähelepanekud kuuluvad kaasaegsesse ajakasutusse, siis on see täiesti arusaadav, et nad kuuluvad ka muuseumikülastusse.

Muuseumide avardunud funktsioonid

Olukorras, kus muuseumidelt oodatakse omatulu teenimist, pidevaid uuendusi ja rohkelt elamusi, on kordades kasvanud muuseumide funktsioonid ja mitmekesisunud tegevusvaldkonnad. Kogumisele, konserveerimisele ja eksponeerimisele on lisandunud rollid olla rekreatsioonikeskus, haridusasutus, sotsialiseerumiskoht ning esteetilist elamust pakkuv koht nii argikeskkonnast välja saamiseks kui pidulike tähtpäevade tähistamiseks.

Mõeldes Meremuuseumi rollidele meenuvad järgmised märksõnad: ekskursioonid, haridusprogrammid, laste sünnipäevad, vastuvõtud, gala-õhtusöögid, ballid, meisterdamised, kruisigrupid, kogujate ja asjahuviliste nõustamised, õppereisid, raamatute publitseerimine, kohvikupidamine, poepidamine, aruteluõhtud, kontserdid, üritused, happeningid, lastepeod, kino, teater, turismiprofid, koostöö koolidega, turismi-, haridus- ja teemamessid, pulmad, välitööd, arhiivid, hoidlad, digitaliseerimised, sadam ja meresõidud, filmivõtted, merepäevad, jõulupeod, konkursid ja auhinnad, vabatahtlikud, lastelaagrid.

Veel vaid paar aastat tagasi oleks Meremuuseumi töötaja ajurünnaku tulemusena tekkinud nimekiri olnud palju lühem. Täna teeme me kõike seda ja rohkemat veel. Raske on leida mõnd teist aastakümneid eksisteerinud muuseumi, kelle orientatsioonimuutus oleks olnud nii kiire ja tähelepanuväärne.

On aeg analüüsida neid muutusi lähemalt ja jõuda küsimusteni, kuidas on Meremuuseum reageerinud tarbimis- ja elamusühiskonna väljakutsetele, kuidas tal on õnnestunud neis protsessides säilitada oma identiteeti ja millised on ette tulnud ja tänaseni aktuaalsed väärtuskonfliktid ja tähelepanu nõudvad teemad?

- **MUSEAALSED VÄÄRTUSED**

Kogudes avalduvad väärtused

Muuseumide väärtused avalduvad ka selle eksponeeritud ja eksponeerimata kogudes. Muuseumide jaoks on säilitamist väärt autentsed ja originaalsed esemed, mis kannavad alati mingit tähendust ja see, kuidas neist asjadest räägitakse (narratiiv), kannab alati mingeid väärtusi. Valiku tegemine selle vahel, mida panna välja näitamiseks ja mida mitte, on enamasti üsna pragmaatiline otsus ja oleneb olemasolevatest originaalsetest esemetest ja nende seisukorrast. Reeglina on muuseumide kogud suuremad kui ekspositsioonid ja juba küsimus sellest, mida on mõtet koguda ja säilitada, on selgelt väärtuste küsimus.

Kuigi kogumisega on Meremuuseumis alati tegeletud, võib öelda, et tugevamad jalad on see alla saanud viimase paari aastakümne jooksul. Intensiivne kogumine sai alguse peale taasiseseisvumist, mil lisandus sõjanduse teema ja just see, et alustasime 90ndatel sihipäraselt meretehnika kogumisega, andis meile võimaluse luua Lennusadama ekspositsioon.

Meie kogumispoliitika on muutunud mõtestatumaks ja süstemaatilisemaks ning üldisemate põhimõtete väljakujunemisel on olnud abiks ka üldisem kultuuripoliitika ja muuseumide omavahelised kokkulepped: tänaseks on teiste muuseumidega ära jagatud valdkonnad ja huvipiirid ning niisuguse poliitika poolt ja suunas töötab ka uus Muuseumiseadus.

Seoses hooajaliste peateemadega oleme korraldanud ka kogumiskampaaniaid ja seoses pärandiaastaga kogunud merega seotud kultuuripärandit Hiiumaal. Samuti on käimas intensiivne kogude digitaliseerimise protsess. Ometi on tegemist teemaga, mis peidab endas palju väärtustega seotud vastamata küsimusi.

Vana või uus, neutraalsus või emotsioonid?

Kogumisega seoses tuleb meil endilt küsida, kas meie jaoks on tähenduslikuks ja väärtuslikuks pigem võimalikult vana ja võib-olla mitte niivõrd suure looga või uus ja potentsiaalse looga ese, foto vms ehk kas olulisem on otsida aardeid merepõhjast või koguda näiteks viimase 10-15 aasta eestimaalaste tehtud ümbermaailmareiside materjali, muutusi rannaelus, uute laeva- ja paadiehitusfirmade tegemisi? Kindlasti ei alahinda me lähimineviku ja kaasajaga seotud materjali, kuid nagu juba mainitud, lähtume üha enam kogumistöös konkreetsemalt ka näituste ja teadusprojektidega seotud teemadest.

Meilt on korduvalt küsitud, miks on meie uues ekspositsioonis praktiliselt käsitlemata laeva Estonia lugu. Järgmise aasta septembris, kui laeva hukust möödub 20 aastat, kerkib küsimus kahtlemata ka laiemal avalikkuse ette. Tegelikult on Paksus Margereetas väljapanekul nii Estonia laevamudel, maal, kell kui ka päästerõngas, Lennusadamas aga päästepaat. Kahtlemata on eestlaste jaoks tegemist väga emotsionaalse ja valusa teemaga. Küllap tunneme me kõik kedagi, kes sellel laeval oli, või kedagi, kelle tuttav või lähedane seal oli. Samuti pole tänaseni vaibunud spekulatsioonid hukkumise ümber.

Kuid kas 20 aastat on piisavalt kriitiline aeg, et sündmust vähegi emotsioonivabamalt käsitleda, sellele loodame leida vastuse lähiaastate jooksul, sest plaanitavas uues Paksu Margareeta ekspositsioonis saab see teema kindlasti olema eraldi käsitletud, kuivõrd muuseumil on olemas ka kogu uurimiskomisjoni arhiiv.

Muuseum ei pea alati olema kramplikult neutraalne, eriti kui on tegemist meie oma ajaloo ja olulise kultuuripärandiga. Samas peab muuseumi ekspositsioon olema eelkõige usaldusväärne ja faktide osas täpne. Samal ajal ei tohiks aga ära unustada muude osapoolte ja vähemuste arvamuse kajastamist. Oleme aru saanud, et viimaseid on kõige parem näidata läbi isikute lugude.

Keerulisi teemasid, kus neutraalset tooni hoida on raske, leidub meil tegelikult päris palju. Üheks neist on kindlasti nõukogudeaegne kaadripoliitika Eesti Merelaevanduses ja tootmiskoondises “Ookean” ja nende laevastike toimimine üldiselt.

Väga paljud sõjamuuseumid on patriootiliste väärtuste kandjad. Meie oleme võtnud pigem neutraalse joone. Näitena võiks tuua meie põhieksponaadi, allveelaeva Lembitu loo, mille puhul me ei afišeeri oma materjalides Lembitu ülevõtmist Nõukogude Liidu poolt ega allveelaevade Lembitu ja Kalevi ohvitseride saatmist Siberisse või hukkamist. See aga ei tähenda, nagu ei võiks isamaalikke väärtusi kandvaid või keerukaid ajaloolisi teemasid käsitleda meie teadustöös, haridus- ja kultuuriprogrammides.

Väärtuskonflikt ekspositsioonis

Väärtuskonflikt muuseumi kontekstis on kogu maailmas üha enam tervitatav ja ka meie lähtume arusaamast, et näitused ja teemad, mis tekitavad diskussiooni ja intrigeerivad, on igati teretulnud.

Meremuuseumi Lennusadama ekspositsioon on pigem maskuliinne: peamiselt on eksponeeritud suuri, kohati lausa kümneid tonne kaaluvaid rauast asju. Üks osa väljapanekust on seotud seotud militaarsete teemade, sõdade ja 20. sajandi julma ja verise ajalooga. Kord tunnis lendavad külastaja pea kohal sõjalennukid, millele järgneb liikuv röntgenpilt allveelaevale torpeedosid laadivatest luukeredest.

Meie tinglikult veealuseks maailmaks ristitud korrusel on igäühel võimalus end proovile panna laskmispraktikas ning suunata ehtne raskekuulipilduja ekraanile projitseeritud lennukite suunas. Vaid mõned meetrid eemal annab simulaator võimaluse kätt proovida torpedistina. Need on atraktsioonid, mis paeluvad pea iga poissi ja isa. Need on juba kodust tuttavate arvutimängude 3D- analoogiad.

Kuid lisaks neile, kel eelpool nimetatu silma särama paneb, kohtab muuseumis ka neid, kes on pigem ebameeldivalt üllatunud või lausa pettunud - mis on mõneti täiesti oodatav reaktsioon lapsevanema poolt, kes on näinud vaeva lapse toomisel arvuti juurest muuseumisse. Vanematele inimestele, kes reaalselt sõjakoledusi läbi elama on pidanud, võivad aga kogu ekspositsioon ja eriti simulaatorid mõjuda hirmuäratavaid mälestusi elustavatena.

Selline on keskkond, milles me Lennusadamas igapäevaselt oma asja ajame. Laiale publikule mõeldud ekspositsioon ei saa muidugi olla õuduste kamber, aga küllap on see üks mõtlemise koht, kuidas me sõjast oma muuseumides jutustame. Üldiselt meie ekspositsiooni siiski hirmsaks ei peeta, Juhan Kreemi sõnul võiks Lennusadama puhul kõnelda „sõjatehnika omalaadsest kodustamisest, temast kiirgava ähvarduse retušeerimisest“ (Kreem: 27). Kreemi sõnul on Lennusadama puhul tegu pigem mängulise keskkonnaga, kus „meremiinid segunevad toodrite ja poidega ja kus vaenlase allatulistamisest saab arvutimäng nagu iga teine. „Sõja pori, veri ja soolikad on Kreemi sõnul meile ilmselt kaugeks jäänud“. (Ibid).

Meie ekspositsioon annab meile võimaluse rääkida tehnika ajaloost, mille revolutsioonilisele arengule 19.-20. sajandil on hea viidata 1864. aasta allveelaeva maketi juures seistes: väikse inimjõul liikuva ja ebapüsiva allveelaeva taga paistab jõuliselt 1936. aastal valminud tollaegne *high-tech* allveelaev Lembit. Meie väljapanek annab meile võimaluse rääkida sellest, kuidas tehnika areng on aidanud avardada inimkonna teadmisi ja kogemusi looduse saladusi täis maailmast ning toonud kaasaja inimesele materiaalse heaolu ja mugavuse ning pikema keskmise eluaea.

Kuid samal ajal loob meie ekspositsioon võimaluse rääkida tehnika varjukülgedest. Sõda ja tehnika on omavahel tihedalt seotud. On fakt, et militaarsed huvid ja sinna suunatud ressursid on teaduse ja tehnika arengut kiirendanud. „Sõda on parim müügimees. Ta teeb rauast kulla“, on Schiller öelnud. Mõelda vaid, et kui poleks sõdu, ei oleks meil ehk täna ka radareid, satelliite, rakette ja – mõelda vaid! - internetti? Kuid samas ei oleks ilma aatompommitta

olnud Hiroshima ja Nagasaki 140 000 ohvrit. „Masin on meie Jumal ja meie Kurat“ on Tammsaare tabavalt öelnud (Tammsaare, 1939).

Sama uskumatud kui II Maailmasõja käigus küüditatute, põgenenute, hukkunute ja hukatute arvud, on ka arvud, mis väljendavad kulutusi sõjatehnikasse. Just II Maailmasõja eel, ajal ja Külma sõja tingimustes tõusid kaitsekulud meeletult suureks. Ka meie põhieksponaat ei olnud väikeriigile igapäevane tellimus ja selle finantseerimiseks tuli müüa endised vene miinistriks „Lennuk“ ja „Vambola“ kodusõjas olevale Peruule. Lisaks on kahe kalli allveelaeva ostuga seotud Eesti suurim rahakogumise aktsioon läbi aegade.

Lennusadama ekspositsiooni ühe küsimusi tekitavama osa, rasketehnika väljapaneku taustaks tellisime kunstnik Anton Villilt maali, mille puhul on tõenäoliselt tegemist Eesti suurima maaliga, mis koosneb 14 lõuendi peale maalitud teosest. Maalid on vaadeldavad igatüüpi eraldi, kuid moodustavad samas ka terviku. Nende mõte on anda teistmoodi vaadet sõjatehnika arengule ning inimese rollile selles. Kunstiteose toomisega ekspositsiooni soovime anda edasi sõjatemaatika ambivalentset. Ühest küljest on tegemist tehnika ajaloo, mille säilitamine on kahtlemata vajalik. Teisalt on tegemist väga valusate ja emotsionaalsete teemadega.

• MATERIAALSED VÄÄRTUSED

Võime uhkusega öelda, et Meremuuseum väärtustab oma saavutatud edu, kuulsust, tunnustust ning - jätku- ja arengusuutlikkust.

Edukus

Meremuuseumi suureks, kuulsaks ja edukaks saamise projekt on umbes viisteist aastat vana. Julgelt unistama ehk hakati veelgi varem, kuid umbes siis toimusid esimesed läbirääkimised kultuuriministeriumiga seoses Laevahalli projektiga, mida sooviti tollal rajada Admiraliteedi basseini juurde. Tallinna sadamast tookord head koostööpartnerit muuseumile ei saanud ja uued veelgi julgemad unistused said alguse 2003. aastal seoses Lennusadamaga: perioodil 2006-2008 valmisid Euroopa toel sadamahoone, mänguväljak, kaks ujukaid ja osa sadamast. Julge idee elluviimine suuremas mahus võis alata 2010. aastal, kui Lennusadama angaaride projektile eraldati Euroopa raha, mille toel sai Meremuuseum lisaks Paksule Margareetale

mõjuvõimsa ning laialdasi kogemusi ja põnevaid tegevusi pakkuva, kaasaegse ja tervikliku merenduse ja tehnikaajaloo muuseumikülastuskompleksi ajaloolises Lennusadamas.

Meremuuseum on seadnud endale eesmärgiks olla üks kolmest Eesti juhtivast ning enim külastatavast muuseumist. Ava-aasta külastajanimbrid kerkisid üle ootuste (eesmärk oli 110 000 külastajat), kui 2012. maist 2013. aasta maini käis Lennusadamas 265 000 külastajat, mis teeb Lennusadamast Eesti läbi aegade külastatavama muuseumi absoluutarvudes. Kui arvesse võtta ka õhtuste ürituste ja Paksu Margareeta külastajad, siis külastas Eesti Meremuuseumit aasta jooksul kokku 340 000 inimest. Ka Paksu Margareeta külastajate arv on viimastel aastatel järjepidevalt suurenenud ning eelmisel aastal oli tõusuprotsent lausa 30%.

Tuntus

Tänaasel päeval võib öelda, et Meremuuseum on pildil ehk et teda teatakse nii kodu- kui välismaal üsna hästi. Kevadel 2013 uuringufirmalt TNS Emor tellitud Lennusadama brändiuuringu põhjal võib öelda, et Eesti inimeste üldteadmised muuseumide kohta pole pahad, kokku nimetati üle 100 erineva muuseumi üle Eesti, vaid umbes 10% respondentidest ei osanud (või ei võtnud vaevaks) nimetada ühtegi muuseumi. Vastavalt uuringule oleme spontaanse tuntu alusel nelja enammainitud muuseumi seas ja omame võrdlemisi tugevat positsiooni. Täpsustatud küsimusele „*Kas Te olete kuulnud või teate sellist muuseumi nagu Lennusadam?*“, vastas 76% jaatavalt ja 24 % eitavalt.

Välismaal taolisi uuringuid tehtud ei ole, kuid võib öelda, et teadlikkus Lennusadamast on tänu paljudele kajastustele pressis üsna hea, eriti Soomes. Kord kuus oleme kaardistanud infokanaleid, mille kaudu külastajad Lennusadama kohta info said ja lisaks sõpradelt ja tuttavatelt saadud infole mainitakse kõige enam just meediat.

Kaasaja ühe levinuma, interaktiivse internetipõhise reisiplaneerimis ja – hindamiskeskonna Tripadvisori hinnangute kohaselt on Lennusadam Tallinna teine tõmbekeskus keskaegse vanalinna järel. Meremuuseumi, või vähemalt Lennusadamat, mainitakse ka pea igal populaarsemal Eestit külastavale turistile suunatud kodulehel.

Sellest ei tuleks järeldada, nagu oleks meie eesmärgiks iseeneses olla tuntum, külastatavam ja parem teistest muuseumidest ja kultuuriprojektidest. Meil on väga hea meel, kui ka teistel ja Eestil üldisemalt hästi läheb.

Tunnustus

Meremuuseum on viimase kahe aasta jooksul võitnud mitmeid auhindu. Lennusadam on saanud tunnustatud kui Aasta Arendusprojekt 2012, Aasta Turismiobjekt ja Aasta Turismiarendja 2012, Muuseumirott 2012, Aasta Turundustegu ja Turundustiim 2012, Peresõbralikem muuseum 2012. Meremuuseumi direktor Urmas Dresen valiti Postimehe Aasta inimeseks 2012.

Lennusadama rekonstrueerinud ja tema visuaalse identiteedi loonud KOKO arhitektid ja Produktsioonigrupp on samuti saanud palju auhindu: muude seas Parim Disainiobjekt 2012, Aasta Betoonehitis 2012, Aasta Ehitusprojekt 2012 ja neist kõige olulisem rahvusvaheline tunnustus: Europa Nostra Grand Prix 2013, mis on Euroopa Liidu kõrgeim kultuuripärandiauhind.

Auhindade loetelu siinkohal pole täielik ja loodame väga, et meil õnnestub tulevikuski kõrget tunnustust pälvida. Pöialt hoiame eriti 2014. aasta mais, kui kuulutatakse välja Euroopa Aasta Muuseum 2013. Tunnustus on motiveeriv ja ühendav jõud: teades, et oleme olulised paljudele valdkondadele nagu turism, rekreatsioon, kultuur, muinsuskaitse ja majandus, suudame veelgi rohkem ühiselt pingutada.

Majanduslik jätku- ja arengusuutlikkus

Riiklikke kultuurirahastuspoliitikaid on erinevaid, kuid arusaam, et muuseumid peaksid ka lisategevustega oma ülalpidamiseks raha teenima, on üha levinum kogu maailmas. Raha teenimine ja omamine on loomulikult oluline, ometi näeme seda pigem vahendi kui eesmärgina. Viimase aasta jooksul saadud tulu, mille muuseum on saanud piletimüügist ja ruumirendist, pole küll väike, kuid tuleb arvestada ka sellega, et nüüd ja edaspidi tuleb arvestada küllaltki märkimisväärsete haldus- ja tegevuskuludega.

Pooldame pigem muuseumide majanduslikku iseseisvust ja oleme seadnud eesmärgiks teenida tasa vähemalt ülalpidamiskulud. Septembris 2013 võtsime tööle partner- ja sponsorlussuhete juhi, et leida veelgi rohkem toetajaid erasektorist.

Meremuuseumi mõtetes mõlgub mõte sihtasutuse loomisest, et riigi koormust vähendada ja oma tegevusvabadust suurendada. Riigihangetega ja muu paberimajandusega seotud bürokraatia satub tihti konflikti meie muude väärtuste ja omadustega, milleks on ettevõtlikkus, innovatiivsus ja julgus teha asju teisiti ja efektiivsemalt. Puhtalt printsiibi tasandil aga peame jätkuvalt oluliseks, et riik subsideeriks kultuuri ja muuseume, et säilitada ja arendada juba olemasolevat kultuuripärandit ja väärtusi, mida see kannab.

Püüame oma tööd sättida võimalikult tõhusalt ning oleme viinud läbi mitmeid struktuurimuutusi. Samas ei pea me efektiivsust ka mantraks: on protsesse, mille välja töötamine võtab pikemalt aega ja mille viljade küpsemist oodates peab olema kannatlik.

On selge, et Meremuuseumi teadus- kogumis-ja arendustöö on järjepidevad protsessid. Lähiaastate prioriteedid on Paksu Margareeta ekspositsiooni uuendamine ja jäämurdja “Suur Tõll” renoveerimine atraktiivseks muuseumilaevaks. Kuid käimas on veel mitmeid ehituslikke arendusprojekte, mis, nagu Lennusadama angaaridki, vajavad äärmiselt läbimõeldud lähenemist ja liiga suuri summasid selleks, et neid töid olemasolevate summade eest teha.

Meremuuseum koostab oma iga-aastase eelarve võimalikult üksikasjalikult, et see oleks tõhusaks vahendiks planeerimise ja juhtimise protsessides, küll aga suhtutakse rahade ümberpaigutamisse paindlikult. Olukorras, kus ühe aasta jooksul on praktiliselt kõik muutumises, teisiti ei saakski. Lähtuvalt pehmematest väärtustest, millest tuleb pikemalt juttu allpool, on loomulik, et mingil hetkel lükkab töötajate ja külastajate heaolu ja ohutus mõne plaanides olnud tulevase eksponaadi konserveerimise veidi edasi. Kuid leidub ka vastupidiseid näiteid: kui meile on usaldatud hindamatute kultuuriväärtuste hoidmine ja säilitamine, siis meil tuleb anda endast parim, et see õnnestuks ja mõne asjaga ei anna järgmist eelarveperioodi oodata.

Igale küsimusele tuleb läheneda eraldi, kuid alati hoida meeles ka suurt pilti, mille taustaks on alati: väärtused. Raha on instrumentaalne väärtus ja kui prioriteetide seadmine rahastust

vajavate projektide osas ongi kohutavalt keeruline ja meeletuid kompromisse nõudev protsess, võib öelda, et väga suuri vaeleinvestusi Meremuuseumis selles vallas tehtud ei ole.

- **EDU TAGANUD VÄÄRTUSED**

Julgus ja visadus

Lennusadama kevadhooaja 2013 ajutine näitus „Allveefantaasiad“ keskendus kahele 19. sajandi unistajale ning nende leiutistele. Maailmakuulus prantsuse kirjanik Jules Verne (1828-1905) ja tundmatu saksa päritolu insener Ottomar Gern (1827-1882) olid kaasaegsed, kes üksteist ei tundnud ja kunagi ei kohtunud. Neid ühendas aga sarnane omadus – oskus unistada. Jules Verne'i fantaasia viis teda raamatulehekülgedel rändama nii ümber maailma kui ka vetesügavustesse, omas ajas tõeliselt uskumatul allveelaeval Nautilus. Ottomar Gern oli aga andekas konstruktor, kes ehitas siinsamas Tallinnas päris ehtsa allveelaeva. Näitus ja sellega seotud kevadhooaja programm kutsusid külastajaid kaasa mõtlema, missugused tänased unistused võiksid tulevikus teostuda.

Julge unistada ja ellu viia - see võiks olla ka Meremuuseumi moto. Loomulikult soovime me olla lugupeetud, sallivad, hoolivad ja ausad. Omadused, mis meid aga eriliselt võiks iseloomustada, on julgus ja töökus. Meile on omane julgus olla ettevõtlik, julgus olla loov, julgus olla innovatiivne, julgus olla originaalne, julgus olla mänguline, julgus võtta riske.

Meid iseloomustab tahtejõud ja järjekindel pühendumine oma eesmärkide elluviimisele. Julgete ideede elluviimine toob kuidagi iseenesest kaasa meeletult energiat andva entusiasmi ja töökuse. Nii Lennusadama avamiseelset kui –järgsel ajal oli pea kõigil küllaga põhjust teha ületunde, kuid ka neid mitte lugeda. Ideid ja plaane Meremuuseumil jagub ja nendega ka tööd, kuid tunde me endiselt piinliku täpsusega ei loe ja püüame, nagu juba mainitud, oma päevaplaanides olla efektiivsed, kuid paindlikud.

Kindlasti tuleb tunnustada ja meeles pidada ka hulljulgeid koostööpartnereid, tuues vaid ühe näite. Lennusadama projekti rekonstrueerimistöde algul olid angaarid üle viiekümne aasta olnud sisuliselt hooldamata. Nii mõnigi ekspert mujalt maailmast pidas kuplite renoveerimise ideed hulljulgeks ettevõtmiseks: nende hinnangul võis iga hetk tekkida avariohtlik olukord ning kuplid võisid kokku variseda. Tallinna Tehnikaülikooli insenerid professor Karl Õiger

ning doktor Heiki Onton (ning paljud teised projektiga seotud olnud inimesed) õnneks jagasid Meremuuseumi julgust, entusiasmi ja visadust.

Lahke ja tähelepanelik klienditeenindus ning asjatundlik ja emotsiooniderohke külastuselamus

Vaba aja veetmise asutusena soovime, et meie muuseumis veedetud aeg oleks sisukas ja külastajad lahkuksid rahulolevatena, neis tekiks soov tulla tagasi või külastada mõnd teist muuseumi.

Meremuuseumi eesmärk on tagada oma külastajatele positiivseid emotsioone pakkuv ja elamusterohke külastuskogemus läbi lahke, abivalmis ja asjatundliku teeninduse. Meie soov on, et külastajale jääks tunne, et temaga suheldi personaalselt: hea teenindus tähendab seda, et kohtleme iga külastajat võrdse sõbralikkuse ja tähelepanuga. Rõhutame tihti, et kassatöötaja on külastajale esimeseks kontaktiks muuseumiga ning määrab paljuski edasise emotsiooni ja mulje külastuse osas. Meie ekspositsioonisaalis töötavad külastusjuhid on ühtlasi muuseumi giidid: nende roll on olla aktiivne ning rääkida lugusid nii üksikkülastajatele kui ka gruppidele. Lennusadama teenindust on ka palju kiidetud ja nüüd oleme eesmärgiks võtnud saavutada sarnane klienditeeninduse tase ka Paksus Margareetas.

2012. aasta klienditagasiside põhjal oleme sisse viinud muudatusi ekspositsioonis ning lisanud valgustust, suurendanud silte ja kirja suurust nendel ning lisanud erke kleebiseid treppidele ja kitsamatesse kohtadesse, et need oleksid paremini nähtavamad.

„Meretäis põnevust“ kõigile

Möödas on ajad, kus muuseumis peaks ringi käies sosistama, esemeid ainult läbi vitriinide ja klaasi vaatama (kindlasti on museaale, mille säilimine seda nõuab) ja info passiivse vastuvõtuga piirduma. Lennusadamas on eksponaadid toodud külastajale väga lähedale, suuremat osa neist võib katsuda ja osadesse saab minna isegi sisse. Lennusadama identiteet on kokku võetud sõnapaari «meretäis põnevust», mida soovime anda edasi kõigis nii majast väljapoole suunatud tegevustes kui ka majasisestes tegevustes.

Meremuuseum soovib end positsioneerida põneva ja avastamist väärt kohana nii kohalikule kui turistile. Informatsiooni edastatakse Lennusadamas sihtgrupist lähtuvalt – tekstiline ja pildiline aines jaotatakse selle põhjalikkuse järgi kihtideks. Lähtekohaks võtsime, et külastajal peab olema võimalus läbida ekspositsioon 45-60 minutiga ning saada osa vaid kõige olulisemast, kuid samas peab ekspositsioon pakkuma huvi ka asjatundjale, kes on valmis veetma ekspositsioonis enam aega.

Lennusadamas järgitakse veel üht kaasaegsetele muuseumidele omast suunda: muuseumis jutustatakse lugusid – juba ekspositsiooni on sisse toodud võimalikult palju isiklike lugusid ning ajalooliselt huvitatavaid seiku. Meile on oluline, et meie teenindajad annaksid neid lugusid edasi mitte ainult asjatundlikult, vaid ka artistlikult ja kaasahaaravalt. Selleks oleme korduvalt läbi viinud koolitusi, mille läbiviijateks on olnud Jaanus Rohumaa ja teised, kes koolitavad ka professionaalseid näitlejaid. Lisaks esinemisoskuse treenimisele on koolituste käigus õpitud ja harjutatud grupijuhtimist, ajajuhtimist, loo jutustamist ja hääle kontrollimist raskes akustilises keskkonnas.

Niisama äge koht või muuseum?

Identiteedist rääkides on sama tähtis – kui mitte tähtsam – kui see, kellenä me ise end näha tahame, see, kuidas teised meid näevad. Meie soov on olla „Meretäit põnevust“ pakkuv vabaajakeskus, kuid samas ka kompetentne mäluasutus. Kindlasti on oluline endalt regulaarselt küsida, kas ka meie külastajad meie brändist samamoodi aru saavad?

Kahjuks ei ole me veel jõudnud sisse viia süstemaatilist tagasiside vormi ega läbi viinud ühtki suure valimiga kvantitatiivset uuringut külastajate muljete ja arvamuste väljaselgitamiseks. Küll aga on see meie lähiaja plaanides ning küsimustikud on juba osaliselt välja töötatud.

Praegu saame toetuda Lennusadama brändiuuringule, mille üks küsimustest neile, kes Lennusadamat teadsid, oli sõnastatud nii: *Kui Te mõtlete Lennusadama peale, siis kas Teie meelest on Lennusadam ennekõike muuseum või pigem niisama vaba aja veetmise koht?* 42% vastanutest pidas Lennusadamat pigem muuseumiks ja 30 % pigem vaba aja veetmise kohaks, 13% arvas, et temas on mõlemat ja 15% ei osanud küsimusele vastata. Ka nende seas, kes olid Lennusadamas käinud, peeti seda veidi enam muuseumiks (48%) kui vaba aja veetmise kohaks (39%).

Muuseumina nägid Lennusadamat rohkem mehed, alla 25-aastased ja üle 50-aastased, madalama sissetulekuga pered ja väljaspool Tallinna elavad inimesed. Vaba aja veetmise kohana nägid Lennusadamat rohkem mitte-eestlased, naised, kõrgema sissetulekuga ja Tallinnas elavad pered. Siin on kindlasti tera, mida tasub turundustöös ja kommunikatsioonis silmas pidada.

Küsimusele *Mis Teile Lennusadama muuseumis kõige enam muljet avaldas?* nimetas 32% allveelaeva, 24 % kõike ehk üldmuljet, 17% hooneid või arhitektuuri, 18% eksponaate, 10% innovaativsust, interaktiivsust või kaasaegsust, 8% suurust või mastaapsust, 3% laevu. Muu all mainiti üksikutel kordadel veel: head teenindust, giidi, huvitavat kogemust, filmi, kena kanti ja suurt tööd. Need on aspektid, mis meie enesepildiga suures osas kattuvad.

Meile ei ole päris võõrad ka negatiivsed hinnangud stiilis „Meremuuseumist on saanud läbinisti kommertslik asutus“, kuid neid ei tasu liigselt südamesse võtta. On täiesti normaalne, et kultuuriringkondades leidub häáli, mis rõhutavad, et iseäranis kiirete muutuste ajal peaks muuseum võtma teistsuguse positsiooni ja tegelema oma pärististe ülesannetega, milleks on kogumine, säilitamine, uurimine ja leidude akadeemilises vormis presenteerimine.

Leiame, et eelkõige peab igal muuseumil olema tugev sisuline pool nii kogude kui teadustöö osas, mis aitabki suuresti nähtamatut väärtustepõhist selgroogu sirgena hoida. Kui selline professionaalsus on olemas, siis võib endale ka aeg-ajalt kerglasemaid projekte lubada. Siinkohal võiks tuua paralleeli tsirkuseklouniga, kes selleks, et naljakalt koperdada, peab tegelikult olema ülisosav akrobaat, või muusikuga, kes improviseerimiseks peab oma pilli valdama täiuslikult.

Tasakaaluotsingud: Kuidas olla edukas kaotamata oma identiteeti?

Üldiselt lähtume arusaamast, et sõnum, mis ei jõua selle oodatud saajani, ei olegi sõnum. Oleme pingutanud selle nimel, et leida kommuniqueerimise viisid, mis viiksid mereteemad inimesteni ja lähtume arusaamast, et kommunikatsioon ei peaks olema mitte ühe- vaid mitmesuunaline. Me soovime, et meie sõnum oleks arusaadav, usutav ja põnev paljudele, mitte ainult merenduse spetsialistidele, ja et kõik meie külalised, partnerid ja isegi konkurendid levitaksid neid sõnumeid edasi.

Püüame oma tegemistes ühendada meelelahutuse ja mitmekülgse eneseteostuse. Üldistes kommertsialiseerumise ja globaliseerumise tingimustes saab tõenäoliselt määravaks ikkagi see, kas muuseum suudab hoida neid asendamatu funktsioone, mille pärast niisugune institutsiooniline vorm kunagi 200 aastat tagasi loodi.

Seoses põlvkondade vahetuse ja mõne muu põhjusega on ehk viimasel dekaadil soiku jäänud teadustöö, kuid nüüd soovime sellele kindlasti suuremat rõhku panna ning oleme viimase aasta jooksul tööle võtnud neli uut teadurit ja moodustanud eraldi teadusosakonna nime kandva struktuuriüksuse. Küll aga ei pretendeeri me olema rangelt teaduslik asutus ja lisaks arhiivides ja merepõhjas sobramisele püüame oma teadureid üha rohkem kaasata juba algusest ka kõigisse näituseprojektidesse, turundus- ja sisumaterjalide koostamisse ning programmide väljatöötamisse.

Meremuuseumi eesmärk on olla tegev ka rahvusvahelistes projektides. Üheks prioriteetsemaks suunaks selles vallas on allveearheoloogia ja osaletud on Eesti-Rootsi ühisprojektis Shipwher, mille eesmärgiks on veealuse kultuuripärandi digitaliseerimine ja internetipõhise andmebaasi loomine ja projektis ARROWS, mille eesmärk on uue põlvkonna, nõo intelligentsete allveerobotite väljatöötamine, mis sobiksid vrakkide uuringuteks ja suudaksid iseseisvalt toimetada ka Läänemere külmades ja olematu nähtavusega sügavustes.

• FUNKTSIONAALSED JA ESTEETILISED VÄÄRTUSED

Meremuuseumi hooned kultuuriväärtustena

Eesti Meremuuseum asub arhitektuurilises ja ehitustehnilises mõttes unikaalsetes ja äärmiselt põnevates hoonetes, mida võib pidada ühtlasi meie kõige suuremateks ja tähelepanuväärsemateks eksponaatideks. Olgu siinkohal toodud vaid mõned põnevad faktid nende majade kohta. Suurtükitorni Paks Margareeta läbimõõt on 25 m ning seinte paksus 4.4–6.5 m, Lennusadama angaaride kuplite paksus aga ainult 8-15 sentimeetrit: nende katta oleva ruumi suurust arvestades õhuke kui munakoor. Paksu Margareeta ehitamisega lõpeb Tallinna linnamüüri ehitamise ajalugu, Lennusadama angaaride ehitamisega algab suuremahuliste koorikibetonist ehitiste ajalugu, mis sai tõuke 1914. aasta märtsis, kui ehitusfirmadele saadeti kiri ettepanekuga osa võtta „raudbetoonkuuride“ projekteerimise konkursist.

Omakeskis oleme mõelnud, et oleme justkui kahe unikaalse hoone päästjateks. Enne Moskva Olümpiamänge oli Paks Margareeta ilma vahekorruste ja katusega põlenud sisuga silindrikujuline müür. Just olümpiamängude purjeregatt Tallinnas oli katalüsaatoriks Meremuuseumile lubatud hoone kiireks ülesehitamiseks nagu Tallinna Kultuuripealinna staatus 2011. aastal Lennusadama kiireks renoveerimiseks. Kuigi mõlemad valmisid täies mahus aasta peale seatud eesmärgi, said tulemused head ja meil on põhjust olla uhked oma kõiki üllatavate kuuride ja suurtükitorni üle ja seetõttu alustame ka muuseumi tutvustamist oma külalistele reeglina just hoonete ajaloost.

Muuseum kui rendipind

Paljud kaasaegsed muuseumid on ka hinnatud ürituste toimumise paigad, nii ka Lennusadam ja üha enam ka Paks Margareeta. Peale avamist toimusid Lennusadama kuplite all pea igal õhtul uhked ja suurejoonelised vastuvõttud, peod ja kultuuriüritused, mis oli ühtlasi hea viis muuseumi tutvustamiseks kui tulus rahateenimisvõimalus.

Antud teema lubab välja tuua ühe meie igapäevastest väärtuskonfliktidest, mis puudutab küsimust, kas muuseum peaks olema koht, kuhu inimesed tulevad pidutsema ja napsitama ja kui jah, siis millised on muuseumi rentimise tingimused ja piirangud tellija ja tema külaliste fantaasiale?

Meie põhimõte on, et võõrustame õhtuseid külalisi suurima heameelega eeldusel, et üritused ja nendega seotud ettevalmistused ei sega tavalist muuseumikülastajat ega tee kahju majale ja museaalidele. Kuigi meil on olnud väiksemaid vahejuhtumeid probleemsete külalistega, kes kipuvad valel ajal valesse kohta, lähtume eeldusest, et inimesed on üldjuhul siiski mõistlikud ning midagi drastilist korda ei saada ja seda näitab ka meie kogemus.

Potentsiaalset ebamugavust tekitavad ka õhtuse sündmuse ettevalmistused: enamik ürituse korraldajatest kasutavad väljast renditud lava ja heliseadmeid, laudu, toole ja *cateringi* teenuseid, mõnikord ka suuremaid esemeid sponsorite reklaamiks või meeleolu loomiseks.

Kompromiss, millele oleme läinud on, et lubame ürituste ettevalmistusi teha kas hommikul enne muuseumi avamist, või maksimaalselt kaks tundi enne muuseumi sulgemist. *Cateringi* ja

helimeeste askeldamine võib tekitada teatud ebameeldivusi, kuid jääb üldjuhul siiski külastaja põhitrajektooriga ja eksponaatidest kõrvale. Samuti on külastatavus sulgemise ajal tunduvalt väiksem kui päeva esimeses pooles.

Meilt on väga tihti palutud ka muuseumi sulgemist muudele külastajatele kinnise ürituse tarbeks päevasel ajal. Meremuuseumi põhimõtteline vastus niisugustele palvetele on ei, ainsad erandid on olnud mõned pretsedendid, kui tähtsate riigikülaliste visiitide käigus toimunud vastuvõttude tarbeks on muuseum suletud tund või paar varem. Harvad ei ole olnud ka juhused, kus esinejad on soovinud heliproovi võimalust vastavalt nende päevakavale ehk muuseumi lahtiolekuaegadel. Kui alguses oligi seda ebameeldiv mitte lubada, siis hetkest, mil reeglid said kindlalt fikseeritud, on staarid probleemideta varahommikuti proovi teinud. Erisoove on ette tulnud ka seoses ekspositsiooniga. Näiteks on soovitud nihutada mõnd stendi või museaali. Teostatavate soovide korral oleme soovidele vastu tulnud, küll aga oleme ka pidanud mitmetele klientidele ära ütleva.

Tükike esteetikat ehk ilus mälestus muuseumipoest

Meremuuseumi mõlemas majas on muuseumipood, millega oleme väga rahul, sest külastajaid ja ostjaid on palju ja toob head lisasissetulekut muuseumile. Samas lähtume arusaamast, et pood peaks lisaks rahateenimisele toetama muuseumi põhiülesandeid ja eesmärke. Oleme seda meelt, et kaupluse tegevuse sihiks peaks olema täiendada muuseumi tegevust, ja sellest tulenevalt peab kauplus spetsialiseeruma sellistele toodetele, mis toetaksid muuseumi ülesannete täitmist kultuuripärandi tutvustamisel ja säilitamisel (vrdl. Af Hällström: 25).

Toodete sortimenti valides oleme lähtunud mõttest, et sealt oleks võimalik leida kõrgekvaliteedilisi tooteid nõudlikele ja asjatundlikele klientidele ja ka odavamaid tooteid, mis sobiksid kooliõpilaste rahakotile. Palju on meie poes ka kaupa, mis liitub just äsja muuseumis nähtu ja kogetuga. Püüame alati koostöös partneritega välja mõelda ka hooajalisi tooteid, mis on seotud ajutise näituse või mõne sündmusega (vrdl. Af Hällström: 25). Loomulikult paneme rõhku ka heale teenindusele, kuid sellest pikemalt mujal. Tahaksime kohalikule inimesele olla koht, kuhu tulla otsima kvaliteetset, ilusat ja stiilset kingitust. Lähtume arusaamast, et muuseumipood võib olla hea põhjus, et kunagi hiljem külastada ka muuseumi ennast. Pood on kahtlemata üks muuseumi visiitkaartidest.

• SOTSIAALSED VÄÄRTUSED

Pereväärtused

Jätkates viimast ja alustades uut teemat, võib välja tuua, et perede ja noorte üheks eelistatumaks vaba aja veetmise kohaks väljaspool kodu on viimase kümnendi jooksul olnud poed ja kaubanduskeskused. Üks osa meie missioonist on kaasa aidata sellele, et muuseumides käimisest saaks omaette väärtus ja alternatiiv poodlemisele. See on hoiak, mis peab muutuma ühiskonnatasandil üldisemalt.

Meie külastajanumbrid ja korduvkülastuste arv annavad küll lootust, et tarbijakäitumine on muutumas, kuid võrreldes muu Euroopaga on meil veel pikk tee minna. Erinevad meeskonnad meie muuseumist on viimase aasta jooksul käinud õppereisidel Londonis, Berliinis ja mujal ning meie ühine kogemus näitab, et on täiesti tavapärane käia lastega muuseumis paar korda kuus. Ja mitte ainult meelelahutust pakkuvates modernsetes elamuskeskustes, vaid ka rangemates akadeemilistes asutustes. Oleme näinud oma silmaga, et laste tähelepanu köitmiseks ei ole tegelikult tingimata vaja plinkivaid ekraane ja arvutisimulatsioone.

Lennusadama püsiekspositsiooni „Meretäis põnevust“ rajamisel seati keskmesse perekond. Pered on meie peamine sihtgrupp, kellele pakume võrdlemisi soodsat perepiletit, mille hind nii Lennusadamas kui Paksus Margareetas on isegi euro võrra odavam, kui kahe täiskasvanu piletid, seega perekülastuste ajal pääsevad lapsed muuseumidesse sisuliselt tasuta. Samuti ei ole me piiranud laste arvu paketi kahele, nagu tihti kombeks. Kui peres on lapsi rohkem kui kaks, on see ainult rõõmustav ja me ei arva, et paljulapselistel peredel peaks olema paksem rahakott.

Mitu korda aastas oleme koostöös ajalooliste purjelaevadega pakkunud lastele võimalust merele tasuta seilama minna. Tasuta väljasõite Tallinna lahele on aidanud läbi viia purjelaevad „Kajsamoor“, „Blue Sirius“ ja „Hoppet“, „Runbjarn“ kui MTÜ Noorte Purjetamisselts. Lapsi peame eriliselt meeles 1. septembril, Lennusadama sünnipäeval ja lastekaitsepäeval. Lisaks meresõitudele toimuvad siis reeglina ka spetsiaalselt väljatöötatud tasuta pereekskursioonid.

Alates novembrist 2012 on pea igal pühapäeval toimunud angaarides laste tegevustoad. Teemasid on jagunud: meisterdatud on laevukesi, erinevaid mereelukaid kaladest kilpkonnadeni, tuulelohesid, meremeeste jõulukuuski ja palju muud. Nii sügis-, kevad- kui suvisel koolivaheajal oleme pakkunud linnalaagreid.

Kõikide laste isadepäeval toimus koostöös Kaitseväe, Siseministeeriumi, Kaitseliidu, Politsei- ja piirivalveameti, Päästeameti, Noorte Kotkaste, Eesti Reservohvitseride Koguga Lennusadamas heategevuslik perepidu, mille eesmärgiks oli pereväärtuste, eeskätt isa rolli rõhutamine ja väärtustamine. Sündmusest osasaamine oli nii välialal kui angaarides kõigile lastele tasuta (saatvatele täiskasvanutele 1 €). Üritusel käis ka Tallinna lastekodudest 90 ja Pärnu lastekodudest 40 last.

Märtsis ja aprillis toimusid Lennusadamas efektsed Nukuteatri etendused „20000 l jõed vee all“, mis sobisid vaatamiseks nii lastele kui täiskasvanutele ja kolmel pühapäeval võis koostöös Jazzkaarega kuulata kohvikus MARU Marumerejazzi ning süüa selle kõrvale hommikusi pannkooke koos perega.

Koostöö, nagu rahagi, ei ole väärtus iseeneses. Koostöö on instrumentaalne väärtus, mis aitab hoida ja jõuliselt esile tuua koostööd tegevate osapoolte ühiseid väärtusi. Meil on hea meel, et merekultuuri sõprade ja pereväärtuste vallas meil koostööpartneritest puudust ei ole.

Muuseum kui vahendaja ja võrgustike looja erinevate ühiskonnagruppide vahel

Lisaks koostööprojektidele on muuseum kujunemas foorumiks, kus aktuaalsed küsimused ei ole enam ainult minevikus juhtunud, vaid ka see, mis toimub praegu, meie ümber ja meie inimestega (vrdl. Uusmaa: 17).

Muuseum on ideaalne platvorm debattideks ja see annab võimaluse teha koostööd erasektoriga, haridusasutustega, avalikkusega, teadlastega, kunstnikega, leiutajate ja muude spetsialistidega. 2013. aasta kevadel toimusid Lennusadamas kord kuus tasuta Merefoorumid, kus esinesid kevadise ajutise näitusega seotud teemadel erinevate elualade esindajad ning leidsid aset elavad diskussioonid.

Sel sügisel osaleme ka Teadlaste öö programmis ning viime koostöös sotsiaalteadlastega Paksus Margareetas läbi põnevaid eksperimente.

Muuseum kogukonna kaasajana

Üha enam on rahvusvaheliselt räägitud ka muuseumide rollist kogukonna kaasamisel. Meremuuseumi soov oleks ka selles vallas rohkem ära teha, kuigi ühist arusaama, kes meie kogukond on või olla võiks, mida oleks meil pakkuda neile ja neil meile, veel ei ole.

Niisiis kes võiks olla meie kogukond ehk kelle jaoks me oleme täna representatiivsed ja kellele tegelikult meie poolt vahendatav korda läheb? Meie pärandkogukonda enam peaaegu ei ole või siis on tegemist väga eaka seltskonnaga.

Kindlasti võiksid siia kuuluda meie koostööpartnereist aktiivsed laevaehitajad ja merenduskultuuri säilitajad: MTÜ Raudlaeva Maja, MTÜ Puulaevaselts Vikan, Eesti Ajalooliste Laevade Selts, Emajõe Lodjaselts jt.

Kahjuks ei ole meil käima läinud veel aktiivne vabatahtlike või Meremuuseumi sõprade kogukond. Üks väljakäidud ideedest on lähiajal luua nii täiskasvanuid kui lapsi ühendavat huvikooli, kuid mõte on siiski liiga toores, et sellest sel aastal pikemalt rääkida. Jäägu midagi ka järgmisesse!

Kevadel õnnestus meil kaasata peamiselt lähikonna elanikke, kes meie territooriumil tihti jalutada ja mängida armastavad, appi koristustöödele. 4. mail korraldasime üleriigilise koristamiskampaania käigus oma „Teeme ära“, mille eesmärgiks oli Lennusadama väliala, kaasa arvatud aiataguse ala ning akvatooriumi põhja korrastamine tema esimese sünnipäeva eel. Kui kuivale maale olid tulnud appi peamiselt Kalamaja elanikud, siis veelaustes töödes oli meie koostööpartneriks sukeldumisklubi Maremark.

Oma esimesele sünnipäevale otsustasime oma koostööpartnerite kõrval kutsuda mitte neid avaliku elu tegelasi, kes kutseid vastuvõttudele igapäevaselt saavad, vaid lihtsaid inimesi, kes meil aasta jooksul külas olid käinud. Loosimise viisime läbi nende vahel, kes olid meile saatnud pildi oma külastusest muuseumisse. Kokku jagasime välja üle 600 kutse kahele.

Lennusadama esimene sünnipäev oli seotud ka Gerni allveelaeva ehitusega. Kui 1930ndatel osales Allveelaevade Sihtkapitali kaudu suur osa Eesti rahvast allveelaevade Lembit ja Kalev ostus, siis sel kevadel kutsusime ühisrahastusplatvormi Hooandja kaudu inimesi andma hoogu meie unistuse täitumisele ehitada Gerni allveelaev. Hoogu anti piisavalt ja laev sai õigeks ajaks valmis, paljud annetajad olid sünnipäeval ka koos meiega, kui laev vette lasti.

Ligipääsetavus

Muuseumide jaoks on üha olulisemaks muutunud nende ligipääsetavus. Selle all peame silmas nii liikumispuudega inimeste võimalust pääseda majja ja majas liikuma kui ka nägemis- kuulmis- või muu puudega inimeste piirangutega seotud aspekte.

Meremuuseumi arendusplaanide üks järgmisi suuremaid samme on Paksu Margareetasse uue ekspositsiooni loomine ja kindlasti sinna ka invateed või lifti ehitamine, et torni pääs oleks võimaldatud ka ratastoolis liiklejale. Selle lahenduse leidmine saab olema küll keeruline, kuid kui me investeerime palju ekspositsiooni, siis peame looma võimaluse külastuseks ka puuetega inimestele.

Juuni lõpus käisid Lennusadama programmijuht ja teenindusjuht Hispaanias Avilas Ligipääsetava turismi teemalisel kongressil (*IV International Congress Tourism for all*) ja seal kuulnud ettekanded andsid palju laiema pildi erinevatest piirangutest ja praktilised töötoad ideid külastajate paremaks teenindamiseks.

Lennusadamas on ligipääs liikumispuudega inimestele tagatud, kuigi neil ei ole võimalik pääseda allveelaeva, jäämurdjale või lennusimulaatoritesse. Tahaksime aga lisaks tähelepanelikele klienditeenindajatele, kaldteedele ja liftidele pakkuda erivajadustega inimestele midagi enam.

Oleme palunud muuseumi varasemat lastetöö koordinaatorit ja erivajadustega inimeste spetsialisti töötama välja spetsiaalselt erivajadustega inimeste ekspositsiooni. Tegevuse eesmärk on muuta Lennusadam paremini nähtavamaks, kuuldamaks ja katsutavamaks ehk kõigile ligipääsetavamaks, et iga sihtgrupp tunneks ennast meie majas hästi ja Meremuuseum oleks muuseum kõigi jaoks. Koostöös Invaühingu liikmetega on kaardistatud hetkeolukord

Lennusadamas nii sise- kui väliterritooriumil ning vastavalt saadud infole oleme koostamas parendustegevuste plaani. Vaegnägijatele mõeldes on plaanis paigaldada angaaride ja allveelaeva maketid, võimaldamaks kompimise teel tajuda nende mastaape. Vaegkuuljatele mõeldes teeme koostööd Kurtide Ühingu ja soovime välja õpetada viipekeelse giidi, kes viiks läbi ekskursioone Lennusadamas.

Ligipääsetavuse puhul on sageli küsimus ka rahalistes ressurssides. Omalt poolt oleme pakkunud ja pakume edaspidi raske ja sügava puudega täiskasvanutele ja nende saatjatele tasuta sissepääsu, samuti pääsevad tasuta muuseumisse kergema puudega inimeste saatjad. Alati saavad tasuta sisse puudega lapsed ja nende saatjad ning lastekodulapsed.

• KONSOLIDEERIVAD JA MOTIVEERIVAD VÄÄRTUSED

Väärtuste konsolideeriv funktsioon

Meremuuseum väärtustab oma inimesi ja nendevahelist head läbisaamist ning seetõttu toimub meil vähemalt kord kvartalis mõni omaüritus. Näiteks 1.aprillil toimus angaarides sportlik perepidu kõigile töötajatele ja nende peredele: osaleti Lennusadama lahtistel meistrivõistlustel. Meie viimane jõulupidu oli meeldejääv ja suurejooneline stiilipidu. Oleme vaadanud ühiselt angaarides jalgpalli EM finaali ja allveekino.

Meid ühendavad ka rohkearvulised avatud üritused, mida on põnev koos organiseerida. Traditsiooniks on saanud Tallinna merepäevad, Muinastulede öö, kliendiüritused ja eelpool nimetatud tähtpäevad. Paar korda aastas viime läbi meeskonnakoolitusi, kuhu kaasame oma ala spetsialistid. Kuna meil on suveperioodil abiks palju tudengitest külustusjuhte, on oluline, et nad ühiste väljasõitude ja ürituste abil kiiresti inimeste ja teemadega tuttavaks saaksid. Väärtustame ka igapäevaseid ühiselt veedetud lõunatunde puhketoa laua taga, mille on katnud meie oma kohviku kokad.

Mobiilsus või lojaalsus?

Peale Lennusadama avamist on Meremuuseumist saanud äärmiselt atraktiivne tööpakkuja nii noortele suvetöö otsijatele kui oma ala spetsialistidele. Kui paari eest eest töötas muuseumis vaid kaks, siis täna juba 6 teadurit. Tekkinud on 7-liikmeline müügi- ja turundustiim ning 8-

liikmeline programmimeeskond. Enamik uusi töötajaid on noored inimesed, kes on andnud uut hingamist meremuuseumi tegemistesse ja hakanud kujundama uusi väärtusi.

Personali värbamisega seotud isikutel on tulnud valida reeglina sadade soovijate seast. Välja on valitud parimatest parimad, kellest kahjuks mitte kõik ei tööta täna enam meiega. Kas just muret-tegevad, kuid kindlasti märkimist väärivad tendentsid organisatsioonis on kaadrivoolavus ja ülekvalifitseeritute suur osakaal. Kuna Meremuuseumist on saanud prestiižne ja äge koht, on ka kõrgema kvalifikatsiooniga inimesed nõus töötama mitte liiga kõrge palgaga teenindajate ametikohtadel.

Küsimus ei olegi niivõrd rahas, kuivõrd muudes motivaatorites. Andekad tõmbavad ligi andekaid. Lisaks töötasule on olulised ka töökaaslased, karjäärivõimalused ja üldine õhkkond. Probleem on kõige teravam külastusjuhtide puhul, kuna tegelikult on see ametikoht, mille puhul eeldatakse paljusid teadmisi ja oskusi (vähemalt ühe, kuid pigem 2 võõrkeele väga head oskust, esinemisjulgust, sõbralikkust, oskust läbi viia ekskursioone, haridusprogramme ja laste sünnipäevi ja valmidust teenindada kassas ja muuseumipoes ning võimekust jälgida maja tehnilist seisukorda).

Antud ametikoha puhul on lähtunud printsiibist „külastusjuhi 9 ametit“ ja koolitatud pea kõiki suuremat osa eelpoolmainitud ülesandeid täitma. Olukord, kus kõik osakavad kõike, annab organisatsioonile paindlikkuse. Kui muidu päevaks poodi määratud külastusjuht peab vahepeal läbi viima võõrkeelset ekskursiooni, ei ole probleemi leida mõnelt muult positsioonilt asendajat. Kõik sellel ametikohal töötajad on aktiivsed inimesed, kes tegelevad tihti veel kas õppimise või mõne muu töö või hobiga: paindlikkus annab võimaluse töögraafikuid jooksvalt vastavalt vajadusele muuta. Samuti annab niisugune korraldus eelkõige noortele põnevaid ja vajalikke kogemusi erinevates rollides, mis aitab neid kindlasti edaspidises elus erialavalikutes ja töökoha- eelistustes.

Spetsialiseerumine või universaliseerumine?

Siiski on iseeneslikult toimunud spetsialiseerumine: on neid, kes töötavad hea meelega just kassas, neid kes sooviksid läbi viia programme ja neid, kes oleksid pigem terve päeva kõige tagumises nurgas. Personalijuhi ja kogu organisatsiooni ees seisev väljakutse edasiseks on oma

loomulikku teed läinud spetsialiseerumise protsesse kas soodustada või takistada. Võimalik, et lahendus on hoopis mõni kolmas või neljas variant.

Fakt on see, et kõigega liiga hästi kursis olla tegelikult ei suudeta: poe tootevalik aina kasvab, kassatöötaja jaoks lisandub igal nädalal uut infot, mis on seotud erinevate kampaaniate, soodustuste või kassasüsteemiga. Selleks aga, et hoida end vormis giidina ja veel mitmes erinevas keeles, on vajalik pidev praktiseerimine. Veelgi enam kehtib see haridus- ja muude programmide puhul. Alates sellest suvest on Lennusadama külastusjuhtide ampluaasse lisandunud päevad Paksu Margareeta kassas või saalis giidina.

Organisatsioonisisene integratsioon

Kahe maja probleem on tegelikult veelgi laiem ja samal ajal (paradoksaalselt) teravam. Alates Lennusadama projekti käimaminemisest on ühes juriidilises institutsioonis tegelikult eksisteerinud kaks organisatsiooni. Osaliselt on põhjus selles, et praktiliselt puuduvad füüsilised kokkupuutepunktid erinevates majades töötavate inimeste vahel. Siseüritustel, mille eesmärgiks on olnud kogu muuseumipere kokkutoomine, on küll tulnud kokku, kuid pigem käidud teineteisel külas kui kodus ning kasutatud sageli vastandust meie *versus* nemad.

Tänaseks on kontorikohti osaliselt ümber tõstetud ning uute kolleegide tarbeks Paksu Margareetasse juurde ehitatud. Lisaks külastusjuhtide roteerumisele kahe maja vahel opereerib kohvik MARU torni katusel suvist jäätisekohvikut. Projektipõhistesse meeskondadesse püütakse enamasti koondada inimesi mõlemast majast ja see kõik on organisatsioonisisesele integratsioonile juba palju kaasa aidanud.

Ühel organisatsioonil võib olla küll kaks brändi, kuid oma kultuuri ja kollektiivi sooviksime näha siiski ühtsena!

- **VÄÄRTUSKASVATUS MUUSEUMIS**

Väärtuskasvatus läbi haridusprogrammide

Muuseumi roll haridusasutusena on samuti omandamas aina suuremat tähtsust. Nagu Eestis üldisemalt, on ka Meremuuseumis lisaks passiivsemale ekskursioonivormile järjest tugevamalt kanda kinnitanud aktiivõppemeetodid: teadmiste kõrval on aina olulisem roll oskustel, pädevustel ja väärtustel (Veeremaa: 13).

Meremuuseum pakub üsna suurt valikut haridusprogramme. Lennusadamas jagunevad programmid laias laastus kaheks: eelkõige ajalooa seotud Aja Loo programmid ning täppisteaduste, eelkõige füüsikaga seotud Teaduslabori programmid. Jooksvalt loome juurde ajutiste näitustega seotud programme.

Eriliselt tahaks välja tuua äsja valminud Paksu Margareeta haridusprogrammid, mis on seotud sealse ajutise näitusega „Soolase elu kirjad“ ja puudutavad otseselt väärtuste teemat. Gümnaasiumiastmele oleme välja töötanud probleemõppe vormis haridusprogrammi „Kas kiri kannab?“ Programmis otsitakse vanu meremeeste kirju uurides vastuseid küsimustele, mida me oleme kaotanud või võitnud sellega, et sidepidamine kaasajal nii lihtsaks ja kättesaadavaks on muutunud ja kas ja kuidas on see mõjutanud inimsuhteid ja sõna väärtust. Programmi ja järeeltegevuste õpitulemusena näeme võimet analüüsida kommunikatsioonikanalite ja väärtushinnangute seoseid. III kooliastme jaoks on sama nime kandev haridusprogramm keskendunud inimeseõpetuses käsitletavale pere- ja lähisuhete temaatikale, meremeeste kirjavahetuses tihti kajastuvale koduigatsusele ning lähedaste väärtustamisele.

• KOKKUVÕTE

Eesti Meremuuseumist on viimase kahe aasta jooksul saanud suur muuseum, suur organisatsioon ja suur hitt. On raske leida valdkonda, mis oleks jäänud muutustest puutumata. Just nüüd, kui esimene Lennusadama lahtioleku-aasta ja kaks turismihooaega on läbi elatud, tundus olevat õige ja hädavajalik mõelda tagasi varem olnule, vahepeal juhtunule ja tulevale, mõelda sellele, milliseid väärtusi me kanname ja hoida tahame ning milliseid eesmärke teenime.

Enne Lennusadama avamist mõtlesime väga täpselt läbi selle, millist muuseumi luua, võttes arvesse tarbimis- ja elamusühiskonna väljakutseid ning muude kaasaegsete Euroopa muuseumide kogemusi. Muutsime oma prioriteete ja avardasime funktsioone ning seadsime esikohale meie külastaja soovide rahuldamise.

Oleme uhked oma edukuse, tuntuse, tunnustuse ning majandusliku jätku- ja arengusuutlikkuse üle, kuid peame kindlasti arvestama sellega, et see, mis Lennusadama avamisaastal justkui ise kätte tuli, selle nimel tuleb edaspidi kõvasti tööd teha ning olla jätkuvalt julged, visad ja nutikad ning oma teeninduses lahked, märkavad ning asjatundlikud. Meil on suur rõõm, et meil töötab väga palju talente, küll aga tuleb edaspidi rohkem mõelda sellele, kuidas neid hoida.

Soovime olla üks Meremuuseum ja mitte vana ja uus osa ning panustame edaspidigi organisatsioonisisese integratsiooni parendamisse ja seotud kuvandi loomisesse. Üritame hoida oma identiteeti vahvaid elamusi pakkuvast põnevast külastuskeskusest, kuid samal ajal olla Eesti merekultuuri, merenduse loo ja meretehnika kompetentsuskeskus.

Meie peamiseks sihtrühmaks on ja jäävad pered ning eelkõige korduvkülastustele mõeldes soovime neile iganädalaselt pakkuda lisaväärtust, näiteks meisterdamise või pannkoogihommikute näol. Näeme endal ka üha kasvavat rolli ühiskonnale oluliste teemade tõstatajana ning kogukonna kaasajana.

Meie igapäevases töös tuleb tihti ette ka väärtuskonflikte, kuid oleks ebahuvitav, kui neid üldse ei oleks: alati on küsimus tasakaalu ja kompromisside leidmises.

Nüüd, kus oleme väärtuste teemat otsast harutama hakanud, tahame seda üha eksplitsiitsemalt ka oma külastajatele, kogukonnale ja avalikkusele avada. Juba pakume väärtusi käsitlevaid haridusprogramme ning jätkame kindlasti väärtuskonflikti kandvate artefaktide eksponeerimisega ja diskussiooni tekitavate teemade tõstatamisega.

• **KASUTATUD KIRJANDUS**

Af Hällström, Jaana (2009). Muuseumikülastust täiendab muuseumipood. Eesti Muuseumiühingu ajakiri Muuseum nr 1 (25), 2009.

Kreem, Juhan (2012). Meremuuseumi Lennusadam. Eesti Muuseumiühingu ajakiri Muuseum, nr 2 (32) 2012

Schulze, Gerhard (1992). Die Erlebnisgesellschaft. Kultursoziologie der Gegenwart. Frankfurt/M.

Tammsaare, Anton Hansen (1939). Põrgupõhja Uus Vanapagan.

Veeremaa, Tanel (2013). Mitmekülgne muuseumiõpe. Eesti Muuseumiühingu ajakiri Muuseum, nr 1 (33) 2013

Uusmaa, Sireli (2013). Muuseumiharidusest – kuidas ja kellele? Eesti Muuseumiühingu ajakiri Muuseum, nr 1 (33) 2013